

Міністерство освіти і науки України
Білоцерківський національний аграрний університет

КОРЧИНСЬКА ОЛЕКСАНДРА ОСТАПІВНА

УДК 334.722:338.48:379.845

**РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО
ТУРИЗМУ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної
діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Біла Церква – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському національному аграрному університеті
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Костирко Ігор Григорович,
Львівський національний аграрний університет,
професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Шульгіна Людмила Михайлівна,
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут",
професор кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук, в.о. доцента
Дудзяк Оксана Антонівна,
Подільський державний аграрно-технічний
університет, директор Інституту післядипломної
освіти та дорадництва

Захист відбудеться "15" січня 2016 р. о 09⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.821.03 в Білоцерківському національному аграрному університеті за адресою: 80381, Київська область, м. Біла Церква, пл. Соборна, 8/1, центральний корпус, конференц зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Білоцерківського національного аграрного університету за адресою: 80381, Київська область, м. Біла Церква, пл. Соборна, 8/1.

Автореферат розісланий "15" грудня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Паска

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Швидкий ритм життя, урбанізація, розвиток високих технологій та комунікацій створили умови для формування та розвитку сільського зеленого туризму. В Україні цей вид туризму набув поширення в останньому десятилітті та переживає період становлення як окремої сфери підприємницької діяльності. Враховуючи особливості географічного положення, сприятливість кліматичних умов, культури і традицій, у нашій країні є достатні передумови для розвитку сільського зеленого туризму.

Функціонування сільського зеленого туризму має стратегічне значення для розвитку економіки України, особливо з урахуванням проблеми високого рівня безробіття, який сформувався на сільських територіях (10,2 %), що потребує нагального вирішення. Одним із шляхів зниження безробіття на селі є розвиток підприємництва на сільських територіях, зокрема в сфері сільського зеленого туризму, тобто створення можливостей для сільських жителів займатись підприємницькою діяльністю, отримувати дохід.

З метою активізації підприємництва, розвитку сільського зеленого туризму в Україні та перетворення його у вагомий економічний чинник для підвищення доходів сільських домогосподарств, необхідна тісна співпраця сільського населення, громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування. Для досягнення цього в державі необхідно створити сприятливе, прозоре та зрозуміле для сільського населення нормативно-правове поле, а також механізми контролю за виконанням чинних законів, які регулюють підприємницьку діяльність на селі.

Проблеми розвитку підприємництва в сфері сільського зеленого туризму та особливості його становлення в системі аграрної економіки є в полі зору багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Варто відзначити праці вітчизняних науковців, які досліджують особливості розвитку економічної ситуації в Україні та світі і роль туристичної галузі, зокрема: Н. Гоцуєнко, І. Гальцова, І. Філіпенко, В. Биркович, М. Долішній, М. Рутинський, Л. Забуранна, Т. Ткаченко, Л. Шульгіна, Г. Михайліченко, Ю. Зінько, С. Кравцов, Ю. Грицку-Андрієш, М. Костиця, Т. Осадча, О. Дудзяк, А. Кулік, Х. Рихлицька, В. Липчук, Г. Черевко, Н. Липчук, Г. Шимечко та багато інших. Серед зарубіжних дослідників економіки туристичної діяльності особливе місце посідають праці Х. Каравеллі, Т. Дуча, М. Кларка, М. Лонча, Монтанер Х. Монтехано. Науково-теоретичні аспекти підприємництва в аграрній сфері та розвиток сільських територій висвітлено в працях Ю. Губені, С. Майовця, І. Свиноуса, П. Березівського, В. Галанця, О. Варченка та інших вчених. Проте досі існують малодосліджені теоретичні, методологічні і методичні проблеми, які потребують поглибленого вивчення, особливо стосовно впливу підприємництва на розвиток сільського зеленого туризму і його місце в структурі національної економіки, ролі особистих селянських господарств та перспектив їхньої трансформації у суб'єкти підприємницької туристичної діяльності на селі. Вирішення зазначених проблем дасть змогу вдосконалити теоретико-методичні та організаційно-економічні аспекти функціонування підприємництва в сфері сільського зеленого туризму в Україні та домогтися зростання зайнятості і обсягів діяльності цієї сфери.

Наявність недостатньо досліджених питань та проблем, значущість їх для науки і практики визначають актуальність проведеного дослідження та необхідність теоретичного узагальнення і практичного опрацювання проблем, які виникають у цій сфері економічної діяльності сільського населення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною бюджетної наукової теми економічного факультету Львівського національного аграрного університету на 2011-2015 рр. "Теоретико-методологічне та організаційно-економічне обґрунтування розвитку сільського господарства і села" (номер державної реєстрації 0111U001252). Роль автора у виконанні науково-дослідної роботи полягає в дослідженні теоретико-методологічних засад функціонування та обґрунтуванні напрямів розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є узагальнення і розвиток теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо прискорення розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму.

Відповідно до мети дослідження визначені такі основні задачі:

- дослідити економічну сутність сільського зеленого туризму як виду підприємницької діяльності на основі узагальнення положень теорій підприємництва, інституціоналізму і теорії економічної організації;
- виявити особливості і закономірності розвитку підприємницької діяльності агроосель у системі сільського зеленого туризму;
- обґрунтувати методичну основу дослідження розвитку підприємництва агроосель як суб'єкта сільського зеленого туризму;
- проаналізувати та узагальнити стан підприємництва та визначити соціально-економічні наслідки його розвитку у сфері сільського зеленого туризму в Україні та за кордоном;
- оцінити стан розвитку підприємництва агроосель Львівської області, зокрема в гірських районах;
- виявити та дослідити тенденції розвитку агроосель як суб'єктів підприємництва у сфері сільського зеленого туризму та проблеми, що стримують зростання їхньої діяльності;
- встановити та конкретизувати перспективи розвитку туристичного підприємництва в сільській місцевості;
- визначити інституційні чинники активізації процесу розвитку підприємництва як джерела диверсифікації доходів власників агроосель;
- розробити інноваційну модель розвитку туристичного підприємництва агроосель на основі кластерного підходу.

Об'єктом дослідження є процес становлення та розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних засад організації і функціонування агроосель як суб'єктів підприємницької діяльності на основі трансформації особистих селянських господарств.

Методи дослідження. Дослідження, результати якого викладено у дисертації, ґрунтуються на фундаментальних положеннях сучасної економічної науки, зокрема теорій підприємництва, інституціоналізму, базових положень теорії економічної

організації, теорії користування спільним тощо.

Методологічною основою роботи є діалектичний метод і системний підхід до вивчення соціально-економічних процесів, зокрема процесу сільського розвитку та розвитку підприємницької діяльності агроосель у сфері сільського зеленого туризму як явища організації економічної діяльності сільського населення. Методом наукового абстрагування уточнено зміст понять "агрооселя", "сільський зелений туризм", класифікацію форм його функціонування; методом індукції і дедукції, аналізу і синтезу досліджувались конкретні прояви та узагальнені характеристики розвитку агроосель у системі сільського зеленого туризму на засадах підприємництва. Для узагальнення результатів дослідження і формулювання висновків використано абстрактно-логічний метод.

У процесі виконання дисертаційної роботи для детального вивчення особливостей діяльності агроосель як суб'єкта сільського зеленого туризму, позитивних і негативних чинників впливу на процеси їх формування, становлення та розвитку застосовано монографічний та абстрактно-логічний методи.

Порівняння показників обсягів туристичної діяльності в різних регіонах України здійснювали з використанням статистико-економічного методу, зокрема порівняння. Для встановлення взаємозалежності між рівнем туристичних потоків та станом інфраструктури застосовано метод соціологічних опитувань, результати яких узагальнено за допомогою методу статистичних групувань, і кореляційно-регресійний аналіз.

Для обґрунтування перспектив розвитку агроосель у сільському зеленому туризмі та визначення прогнозних показників цього процесу застосовано розрахунково-конструктивний метод.

Інформаційною основою дисертаційного дослідження стали спеціальна наукова та довідкова література, законодавчо-нормативні акти, інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі Інтернет, власні спостереження автора, дані громадських організацій, зокрема Співки сприяння розвитку туризму, матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області, Львівського державного центру науково-технічної та економічної інформації.

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження процесу функціонування сільського зеленого туризму, умов його становлення та розвитку, посилення економічної ролі агроосель як найбільш поширеної організаційної форми підприємницької діяльності на основі використання спільних ресурсів дало змогу одержати такі результати, що містять елемент наукової новизни:

вперше:

- запропоновано комплексний підхід до наукового обґрунтування напрямів розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму на основі положень теорій підприємництва, інституціоналізму та економічної організації (теорія користування спільним), який передбачає використання моделі створення "коридорів розвитку" і організації локального туристичного кластера, що дозволить стимулювати створення агроосель як осередків підприємництва, збільшити доходи сільських жителів і підвищити рівень зайнятості у селах;

удосконалено:

- методичні підходи до здійснення економічної оцінки діяльності агроосель як організаційної форми підприємницької діяльності з використанням системи якісних (рівень розвитку інфраструктури, доступ до мережі Інтернет, категорія агрооселі), та кількісних (кількість агроосель, рівень їх доходів та витрат, кількість туристів) характеристик, які застосовують в аналізі їх економічної діяльності;

- теоретичні положення функціонування підприємництва у сфері сільського зеленого туризму, що передбачають розробку і реалізацію стратегії підтримки та розвитку агроосель як суб'єктів підприємницької діяльності на основі методики оцінки можливостей сфери сільського зеленого туризму через систему кількісних та якісних показників його розвитку;

набули подальшого розвитку:

- принципи щодо визначення сутності та класифікації понять, які описують підприємницьку діяльність у туристичній галузі, зокрема поняття "сільський зелений туризм", "агротуризм", "екотуризм", на основі їх гносеологічної єдності (вид відпочинку) та змістових відмінностей (мета відпочинку, залучений капітал селянина-господаря чи фермера), класифікаційних характеристик, що конкретизує об'єкт та предмет дослідження;

- концептуальні засади та принципи розвитку підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму з урахуванням локального природно-ресурсного потенціалу сільської місцевості на основі створення "коридорів розвитку" та кластерної моделі взаємодії учасників підприємницької діяльності на засадах стратегії голубого океану.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні та методичні підходи до проведення економічної оцінки стану та розвитку агроосель у системі сільського зеленого туризму, які використані в процесі наукового дослідження, спрямовані на обґрунтування основних економічних, організаційних та інституційних напрямів їх зростання, а також на розробку коротко- та довгострокової стратегії їх ефективного розвитку, що сприятиме зміцненню добробуту сільського населення.

Результати та висновки дисертаційної роботи можуть бути застосовані під час розроблення загальнодержавних і місцевих програм розвитку сільського зеленого туризму та сільських територій.

Результати наукових досліджень розглянуті, схвалені і прийняті для практичного використання Славською селищною радою (довідка № 1169 від 26.05.2015 р.), Сколівським районним центром зайнятості (довідка № 395 від 24.06.2015 р.), Департаментом агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 01-37/13 від 01.07.2015 р.) та Сколівською районною державною адміністрацією (довідка № 02/01-19-2124 від 10.08.2015 р.). Їм передані до практичного використання рекомендації щодо формування програм сприяння розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму.

Результати наукових досліджень автора використовуються у навчальному процесі Львівського національного аграрного університету (довідка № 01-28-06/2-521 від 30.06.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним науковим дослідженням, виконаним автором самостійно відповідно до поставленої мети і

завдань. Наукові висновки та рекомендації, що виносяться на захист, є результатом власних наукових досліджень дисертанта. Із праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом роботи дисертанта.

Апробація результатів дисертації. Результати та положення дисертаційної роботи доповідались і були схвалені на національних і міжнародних науково-практичних конференціях та форумах: "Актуальні проблеми податкової політики" (м. Харків, 2013 р.); "Теоретичні основи і практичні аспекти використання ресурсощадних технологій для підвищення ефективності агропромислового виробництва і розвитку сільських територій" (м. Львів, 2013–2015 рр.); "Повышение качества образования в рамках базовой естественнонаучной составляющей ФГОС ВПО" (м. Омськ, 2014 р.), а також на IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції "Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Проблематика 2015 р.: інноваційний розвиток підприємств аграрної сфери економіки" (м. Львів, 2015 р.) і щорічних звітних наукових конференціях викладачів та аспірантів Львівського національного аграрного університету у 2013–2015 рр.

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 12 наукових праць (8 одноосібно) загальним обсягом 4,78 друк. арк., з яких 6 – у наукових фахових виданнях (2,84 друк. арк.), у тому числі 4 статті розміщено у наукометричних та бібліографічних базах РИНЦ, INDEX COPERNICUS та Google Scholar. Одна стаття опублікована в зарубіжному виданні (0,25 друк. арк.).

Обсяг та структура роботи. Результати дисертаційної роботи викладені на 264 сторінках машинописного тексту, основна частина – на 183 сторінках. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що охоплює 196 найменувань, і додатків. Дисертація містить 26 рисунків (18 сторінок) та 31 таблицю (22 сторінки).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету й завдання, виокремлено об'єкт, предмет і теоретико-методологічну основу дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів та їх апробацію.

У першому розділі – **"Теоретико-методичні засади розвитку підприємництва в сфері сільського зеленого туризму"** – досліджено економічну сутність сільського зеленого туризму як виду підприємницької діяльності на основі узагальнення положень теорій підприємництва, інституціоналізму і теорії економічної організації. Виявлено особливості і закономірності розвитку підприємницької діяльності агроосель у системі сільського зеленого туризму. Обґрунтовано методичну основу дослідження розвитку підприємництва агроосель як суб'єкта сільського зеленого туризму. На основі опрацьованих наукових публікацій сільський зелений туризм охарактеризовано як вид підприємницької діяльності, що надає можливість селянину – власнику агроосель – отримувати дохід. Встановлено спільність і відмінності у трактуванні понять "сільський зелений туризм", "агротуризм" та "екотуризм", зокрема в межах таких характеристик: місце

дислокації, місце отримання-надання послуг, цільове призначення та надання послуг, законодавчо-нормативне означення, спосіб взаємодії з органами регулювання і підпорядкування, що дозволяє точніше ідентифікувати ці види підприємництва як суб'єкти економічної діяльності через формування "коридорів розвитку" та створення підприємницького кластера. Визначено напрям трансформації особистих селянських господарств у вищу економічну обґрунтовану підприємницьку структуру в сфері сільського зеленого туризму – в агрооселю (табл.1).

Таблиця 1

Підприємництво як організаційно-економічний чинник трансформації домогосподарств в агрооселю

Сутнісні ознаки	Домогосподарства	
Об'єкти	особисті селянські господарства	особисті селянські господарства – агрооселі
Суб'єкти	населення	фізичні особи-підприємці
Ресурси	земля; житлові будинки; трудові ресурси сім'ї.	земля; житлові будинки; трудові ресурси сім'ї; наймана робоча сила.
Умови	загальноінституціональні	капітал; загальноінституціональні; спеціальні інститути; організаційні форми
Режим функціонування	непостійне функціонування	постійний економічний процес
Спосіб функціонування	режим самозайнятості	виробничий процес
Економічний механізм	самозабезпечення; просте відтворення	управління; розширене відтворення
Мотиви	зростання самозабезпеченості	утримання конкурентних позицій на ринку
Результати	створення додаткового доходу сім'ї	підприємницький дохід; інвестиції в розвиток
Можливості трансформації	за наявності заощаджень	надлишок доходу; доступність зовнішнього залучення
Передумови трансформації	сталість отримання додаткового доходу	сталість економічного росту
Умови трансформації	простота входження в ринок	розширення ринку послуг
Стимули для трансформації	сприяння місцевої влади; формування локальної інфраструктури	інституційний розвиток середовища; раціональна податкова політика; розвиток організаційних форм, інфраструктури

* Власна розробка автора

Ринок туристичних послуг задовольняє потреби населення у відпочинку та змістовному проведенні дозвілля і функціонує за загальними законами цільового ринку. Сільський зелений туризм є важливим соціально-економічним явищем, що, поряд з іншими, функціонує відповідно до інституціональних можливостей середовища і відображає стан та рівень його розвитку.

У процесі дослідження поняття "сільський зелений туризм" узагальнено різні підходи щодо його змісту. Найбільш поширеним є розуміння сільського зеленого туризму як виду відпочинку, який пов'язаний з виїздом у сільську місцевість. Встановлено, що превалює сутнісна оцінка на основі зовнішніх ознак, коли

сільський зелений туризм розглядається переважно з позиції споживача як послуга в його споживчій якості. При цьому не розкриваються сутнісні ознаки, які описують його як підприємницьку діяльність, яка наповнює економічним змістом відносини між споживачем послуг і тим, хто їх надає. Це дає підстави розглядати сільський зелений туризм як економічний процес, у ході якого відбуваються затрати обмежених ресурсів та отримується прибуток.

Таким чином, конкретизуємо сільський зелений туризм як вид підприємницької діяльності щодо надання послуг відпочинку у сільській місцевості з використанням приватної власності мешканців села та природно-культурно-історичних ресурсів. Його становлення значною мірою залежить від умов для розвитку підприємництва, яке наповнює ринковим змістом економічний процес взаємовідносин між споживачами послуг, що формують попит у цій сфері, та власниками агроосель, які забезпечують надання цих послуг.

Сільський зелений туризм породжує якісні та кількісні зміни в економічній, суспільній сферах через функції, які він реалізує. У дисертаційній роботі показано уточнену класифікацію функцій, зокрема додано виробничу та інноваційну функції сільського зеленого туризму, завдяки яким оновлюється економічне і суспільне середовище, де туризм розвивається активно.

На основі положень теорії користування спільними ресурсами зроблено спробу обґрунтувати діяльність суб'єктів господарювання у сфері сільського зеленого туризму, можливість кращої координації і взаємодії з метою досягнення економічно вигідних рішень для всіх учасників процесу. Тому підприємницька діяльність агроосель у сфері сільського зеленого туризму є трансформаційним за характером явищем, яке перетворює сторони-суб'єкти економічних відносин у процесі надання-отримання ними послуг з пасивних власників капіталу на активних учасників ринкових відносин.

Встановлено основні наслідки впливу розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму на домогосподарства, які надають ці послуги, – це створення можливостей для отримання додаткових доходів; мінімальні затрати на започаткування підприємництва, залучення в економічний оборот наявного матеріального капіталу у вигляді житла та основних фондів, землі; створення нової якості людського капіталу, додаткові знання, досвід та розвиток кожного члена сім'ї; трансформація світогляду сільських жителів у ринкову поведінку.

Розвиток сільського зеленого туризму забезпечує додаткові економічні вигоди сільській громаді, у межах якої він функціонує, та сприяє: диверсифікації економічної діяльності і розвитку інших галузей (промисли, ремесла, торгівля, будівництво); зниженню рівня безробіття на сільських територіях; збереженню й розвитку історико-культурної спадщини села як джерела туристичної атракційності території; розвитку інфраструктури сільських територій; зростанню активності членів сільської громади та посиленню взаємодії з органами місцевого самоврядування.

Для споживача, який оплачує туристичний продукт у сфері сільського зеленого туризму, крім задоволення його споживчих потреб, забезпечено можливість власними видатками стимулювати розвиток тих видів послуг, які є найбільш конкурентними за якістю, ціною і атракційністю, і впливати на розвиток ринку цих

послуг та сприяти створенню нової якості економічного простору.

Отже, підприємництво у сфері сільського зеленого туризму є вагомим чинником прискорення економічного розвитку сільських територій, підвищення рівня зайнятості сільського населення та збільшення його доходів, дієвим напрямом диверсифікації економіки сільських територій.

У другому розділі – **"Стан підприємницької діяльності агроосель в сфері сільського зеленого туризму"** – проаналізовано та узагальнено стан підприємництва, а також визначено соціально-економічні наслідки його розвитку у сфері сільського зеленого туризму в Україні та за кордоном. Здійснено оцінку стану розвитку підприємництва агроосель Львівської області, зокрема в гірських районах. Виявлено тенденції розвитку агроосель як суб'єктів підприємництва у сфері сільського зеленого туризму та проблеми, що стримують зростання їхньої діяльності.

Україна має передумови для розвитку сільського зеленого туризму: в усіх її регіонах є пам'ятки історії та культури світового рівня, унікальні природні ландшафти. Сільське населення, близько двох третин якого є безробітними або частково зайнятими, має капітал для підприємницької діяльності у вигляді будинків і земельних ділянок. За оцінками експертів, житловий фонд сільської місцевості України становить 6,4 млн будинків. Склалась парадоксальна ситуація, коли домогосподарства, маючи такий реальний капітал для розгортання підприємницької діяльності, не вбачають у ньому джерел економічної вигоди. За даними опитувань, понад мільйон домогосподарств може запропонувати туристам свої помешкання, що є ваговою підставою для зростання доходів селян і зниження рівня їх бідності.

Україні варто переймати досвід європейських країн, де програми залучення сільських громад до сільського зеленого туризму мають державну підтримку. За підрахунками експертів Європейського банку реконструкції та розвитку, облаштування в місті вихідця зі сільської місцевості у 20 разів дорожче, ніж створення умов для його життя і роботи на селі. Також підраховано, що дохід, отриманий від одного ліжко-місця, еквівалентний річному доходу фермера від однієї корови.

Розвиток агроосель у сфері сільського зеленого туризму в Україні, на наш погляд, є актуальною потребою, яка ще не належним чином усвідомлена як селянами, так і органами влади. Становлення та розвиток агроосель може стати в найближчій перспективі потужним драйвером усього процесу сільського розвитку та шляхом диверсифікації сільської економіки. За даними Державної служби статистики України, за період 2012–2014 рр. спостерігається зростання туристичних потоків та обсягів діяльності туристичного підприємництва, у тому числі і в сільській місцевості.

На основі статистичних даних можна дійти висновку, що в Україні кількість агроосель зростала у 2013 р. порівняно з 2012 р. на 55 одиниць, але зменшилась у 2014 р. до 233 одиниць. Така ситуація зумовлена, на нашу думку, нечіткістю та невизначеністю економічної політики держави в цій сфері господарської діяльності. Варто вказати, що усі суб'єкти підприємництва у сфері сільського зеленого туризму діють в організаційно-правовій формі як фізичні особи-підприємці.

Наявна кількість агроосель в Україні при 100 % завантаженні могла би

прийняти протягом 2014 р. понад 900 тисяч осіб, що вказує на значний економічний потенціал сільських територій та вагоме джерело додаткових доходів сільського населення.

Реальна оцінка кількості туристів, які скористалися послугами сільського зеленого туризму у 2014 р. у розрізі областей України подана на рис. 1.

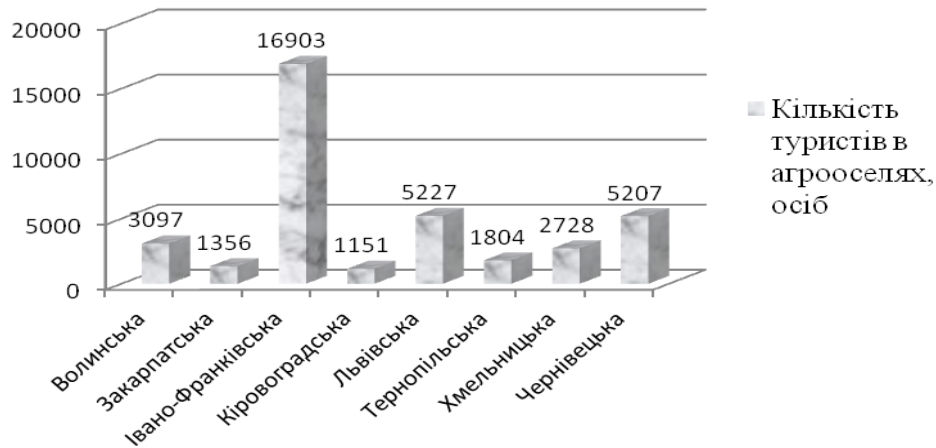

Рис. 1. Кількість осіб, які у 2014 р. скористалися послугами агроосель в областях України

Туристична галузь є чутливою до змін економічної і політичної ситуації в державі, що є її характерною особливістю. Нестабільність останніми роками спричинила негативні зміни в усіх сферах суспільного життя, у тому числі і в підприємницькій діяльності у сфері сільського зеленого туризму. Це призвело до скорочення кількості агроосель, які надавали послуги сільського зеленого туризму, та одночасного скорочення кількості осіб, які в них відпочивали.

Динаміка кількості агроосель та кількості туристів, які в них відпочивали у 2012–2014 рр., зображена на рис. 2.

Рис. 2. Динаміка кількості агроосель в Україні та кількості туристів, що їх відвідали, у 2012–2014 рр.

Львівщина є одним із найпривабливіших туристичних регіонів, адже має сприятливі кліматичні умови, значний природно-ресурсний потенціал, багату історико-культурну спадщину, відносно розвинуту інфраструктуру. У 2013 р. туристичними підприємствами Львівщини надано послуги іноземним туристам із 42

країн світу, серед них переважали туристи з Російської Федерації – 6,6 тис. осіб, Білорусії – 3 тис. осіб, Польщі – 2,2 тис. осіб, Азербайджану – 1,4 тис. осіб.

Проте стан розвитку сільського зеленого туризму відстає від загальних темпів розвитку туристичної галузі області і не відповідає наявному потенціалу (табл. 2).

Таблиця 2

Показники розвитку підприємницької діяльності агроосель Львівської області за період 2012–2014 рр.*

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Темп приросту, % (2014-2012)/2012
Кількість агроосель, од.	31	34	23	-25,81
Кількість розміщених, осіб	17019	7112	5227	-69,29
Кількість ночівель, од.	48995	26450	19297	-60,61

* Розраховано автором на основі статистичних даних

За даними офіційної статистичної звітності, кількість агроосель, що надають послуги у сфері сільського зеленого туризму, має тенденцію до скорочення. Проте аналіз пропозицій з надання послуг агрооселями області в мережі Інтернет вказує на значно більшу кількість господарюючих суб'єктів у цій сфері, що свідчить не тільки про реальні високі темпи розвитку підприємництва, а й про наявність причин, які змушують підприємців уникати офіційної статистичної звітності про свою діяльність. Така ситуація, на нашу думку, вказує на значну тінізацію підприємницької діяльності, в основі якої лежать причини переважно інституціонального характеру, зумовлені недосконалістю нормативно-правової бази, що формує відповідну якість бізнес-середовища.

Вказані тенденції підтверджуються в діяльності агроосель Сколівського району Львівської області, де розвиток сільського зеленого туризму досягнув значних обсягів. Протягом аналізованого періоду (2012–2014 рр.) тут спостерігається нестійка динаміка кількості агроосель: позитивна динаміка у 2013 р. та зменшення їх кількості у 2014 р. (табл. 3).

Таблиця 3

Сільський зелений туризм Сколівського району у 2012–2014 рр.*

Рік	Кількість агроосель, од.	Кількість розміщених, осіб	Середня місткість агроосель, місць	Площа агроосель, м ²	
				усього	у т.ч. житлова
2012	19	15745	15	5581,0	2867,0
2013	21	5962	16	6543,9	3754,7
2014	12	4414	16	3945,1	2163,2

* Розраховано автором на основі статистичних даних

В аналогічному тренді є показники кількості споживачів локального туристичного продукту. За аналітичними даними органів місцевої влади (рис. 3), кількість туристів, які скористались послугами сільського зеленого туризму на території Сколівського району, має тенденцію до зменшення, хоча з огляду на вказані вище причини реальні їх обсяги можуть бути значно більшими.

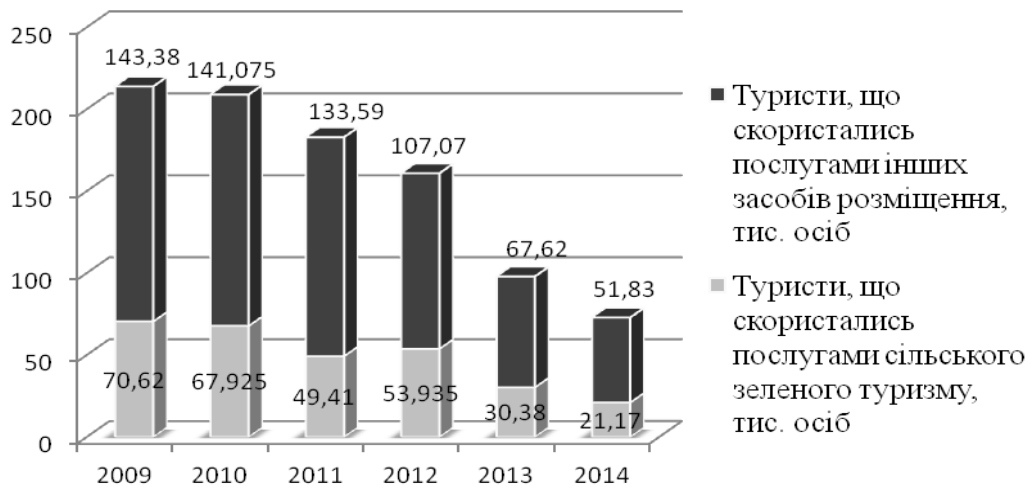

Рис. 3. Кількість відпочивальників, які скористалися послугами туризму в Сколівському районі протягом 2009–2014 рр.

Вартісні показники підприємницької діяльності в досліджуваному районі, які оцінено за даними Головного управління статистики у Львівській області, дають підстави стверджувати про достатній рівень ефективності цього виду діяльності (табл. 4).

Таблиця 4

Вартісні показники підприємницької діяльності агроосель, що надавали туристичні послуги у Сколівському районі, 2012–2014 рр.*

Рік	Кількість агроосель, од.	Доходи від наданих послуг (без ПДВ та аналогічних платежів), тис. грн	Витрати, тис. грн	Результати діяльності агрооселі (прибутки), тис. грн
2012	19	2474,7	1113,5	1361,2
2013	21	3185,3	2339,4	845,9
2014	12	1998,9	1341,8	657,1

* Розраховано автором на основі статистичних даних

Підприємницька діяльність на базі агроосель, незважаючи на складну фінансово-економічну ситуацію в державі, є стабільно прибутковою, що сприяє подальшому залученню вільних коштів та вкладанню інвестицій у розвиток цього виду підприємництва.

Аналіз вказав на проблеми в розвитку сільського зеленого туризму як особливого виду підприємницької діяльності, що породжують неоднозначність та недостовірність інформації про обсяги послуг агроосель, їхню кількість і перспективи розвитку, які є результатом його недостатньої інституціоналізації.

Оподаткування сільського зеленого туризму як виду економічної діяльності здійснюється на загальних засадах та умовах відповідно до чинного податкового законодавства без жодних преференцій, податкових знижок, пільг, відтермінувань чи спеціальних податкових режимів.

Проведене дослідження тенденцій розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму дає підстави стверджувати, що організаційно-економічне та інституційне середовище, в якому функціонують агрооселі, повинно передбачати більш чіткий порядок та умови надання сільськими жителями туристичних послуг

на основі використання ними майна домогосподарств, раціональні правила та норми ефективного використання спільних ресурсів, якими є сільські території та їх природні особливості. Принципи та особливості національного законодавства, що регулюють суспільно-економічні відносини у сфері сільського зеленого туризму, повинні базуватись на інклюзивних інститутах, що створюють умови для відкритого доступу сільського населення до суспільних благ, якими є природні особливості територій його проживання.

Соціологічні опитування, проведені в процесі дослідження серед власників агроосель Сколівського району, дали змогу ідентифікувати низку загальних і локальних проблем, що гальмують розвиток підприємництва у сфері сільського зеленого туризму, зокрема: незадовільний стан доріг обласного значення до смт. Славське, с. Волосянка та комунальних доріг до г. Тростян, г. Менчіл, відсутність вуличного освітлення в місцях масового відпочинку; відсутність централізованого водопостачання та водовідведення, вивезення побутового сміття; застаріла технічна оснастка підвісних пасажирських канатних доріг та гірськолижних витягів; незадовільна діяльність гірничорятувальної служби, яка обслуговує не всі гірськолижні зони, брак спеціалістів пошукової роботи та кваліфікованих медичних працівників у період найбільшого навантаження; необхідність активізації спільної промоційної роботи всіх суб'єктів господарювання та органів місцевого самоврядування, посилення координації і взаємодії між власниками агроосель.

Таким чином, підприємництво у сфері сільського зеленого туризму як реальний сектор економіки, незважаючи на проблеми з його інституціоналізацією та зниженням рівня добробуту населення у державі, демонструє позитивні тенденції і стійку динаміку розвитку, володіє значним потенціалом до зростання надання послуг і збільшення доходів сільського населення, що вимагає комплексу заходів з удосконалення його організації і створення умов для прискореного розвитку.

У третьому розділі – **"Шляхи розвитку підприємницької діяльності агроосель як суб'єктів сільського зеленого туризму"** – автором встановлено та конкретизовано перспективи розвитку туристичного підприємництва в сільській місцевості; визначено інституційні чинники активізації процесу розвитку підприємництва як джерела диверсифікації доходів агроосель; розроблено інноваційну модель розвитку туристичного підприємництва агроосель на основі кластерного підходу.

Потенціал розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні є значним. Для його реалізації є певні соціальні, економічні та організаційні передумови. Динаміка зростання попиту на туристичні продукти, що формуються на засадах використання природничо-екологічних можливостей, здорового способу життя і активного відпочинку, є значно вищою порівняно з іншими видами туризму.

Як обмежений ресурс економіки, приріст попиту зумовлений ціновою доступністю для більшої кількості населення, географічною близькістю та безпечністю місць надання цих послуг. Пропозиція цього виду туристичних послуг також зростає високими темпами, оскільки базовий капітал для започаткування підприємництва у сфері сільського зеленого туризму є найбільш поширеним (житло, земельні ділянки домогосподарств) і не вимагає значних грошових вкладень.

За сприятливого інституційного середовища, яке формує стимули до підприємницької діяльності, передумови перетворюються на реальний економічний потенціал, залучаючи в обіг доступні для сільського населення обмежені ресурси.

Враховуючи виявлені тенденції, на основі емпіричного підходу обґрунтовано можливі обсяги кількісних і вартісних показників розвитку агроосель як суб'єкта сільського зеленого туризму в державі та в досліджуваному регіоні.

Зростання доходів населення є стимулюючим чинником активізації підприємництва і джерелом інвестиційної діяльності домогосподарств. Визначальною умовою трансформації цього джерела у реальний економічний процес є зміна якості основних організаційно-економічних складових загальнодержавного та локального середовища, в якому здійснюється підприємництво у сфері сільського зеленого туризму.

Прогнозуючи мінімальний рівень середньорічних темпів зростання обсягів туристичних послуг у державі в межах 1,5% та враховуючи випереджувальну динаміку їх росту в регіоні (на рівні 10-15%), запропоновано розрахункові параметри перспектив розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму на період до 2025 р. (табл. 5).

Таблиця 5

Прогноз розвитку суб'єктів підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні на період до 2025 року*

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2018 р.	2020 р.	2025 р.
Кількість агроосель, од.	233	245	269	283	396	791
у т.ч. у Львівській області	23	24	27	32	54	114
у Сколівському районі	12	13	14	17	28	59
Кількість розміщених, осіб	39311	43242	49728	62161	106916	224524
у т.ч. у Львівській області	5227	6011	6913	8641	14862	34183
у Сколівському районі	4414	5076	5838	7297	12551	28867
Доходи від наданих послуг (без ПДВ та аналогічних платежів), тис. грн	11219,9	12902,9	14838,3	18547,9	32458,8	84392,9
у т.ч. у Львівській області	2786,4	3204,4	3685,0	4606,3	8291,3	21557,3
у Сколівському районі	1998,9	2298,7	2643,5	3304,4	5948,0	15464,7
Витрати, тис. грн	6756,8	8108,2	9729,8	11870,3	20773,1	45700,8
у т.ч. у Львівській області	1729	2074,8	2489,8	3037,5	5315,6	11694,4
у Сколівському районі	1341,8	1610,2	1932,2	2357,3	4125,2	9075,5
Прибутки, тис. грн	4463,1	4794,7	5108,5	6677,6	11685,7	38692,1
у т.ч. у Львівській області	1057,4	1129,6	1195,3	1568,8	2975,6	9862,9
у Сколівському районі	657,1	688,6	711,4	947,2	1822,7	6389,2

*Розраховано автором на основі власних спостережень

Очікуваний щорічний приріст доходів власників агроосель від надання послуг сільського зеленого туризму з одночасним зростанням кількості туристів та витрат, які вони готові понести при отриманні послуг в агрооселях, дає підстави стверджувати не тільки про активізацію підприємництва, а й про прискорення всього процесу сільського розвитку на засадах нової соціоекономічної моделі. Джерелом такого розвитку є ширше залучення у систему економічних відносин

базового капіталу домогосподарств на основі диверсифікації його виробничої функції.

Інституційне середовище функціонування сільського зеленого туризму в Україні перебуває на стадії формування, а аналіз ефективності його впливу на стан розвитку підприємництва вказує на необхідність удосконалення механізмів його дії та конкретизації пропозицій задля активізації дій органів державної влади і місцевого самоврядування на ефективність усього процесу.

З урахуванням реальної ситуації щодо регулювання та сприяння розвитку сільського зеленого туризму органами місцевого самоврядування, ми розробили та пропонуємо Програму сприяння розвитку сільського зеленого туризму Сколівщини на період 2015–2025 рр. Проект програми передбачає можливі напрями вирішення проблеми, що стосуються підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму Сколівщини, та завдання, які повинні виконувати суб'єкти цієї діяльності.

Інституційні перепони, які спричинюють, наприклад, невизначеність змісту самого поняття "сільський зелений туризм", що породжує різне його тлумачення та різнодію органів влади, можуть бути усунені через прийняття закону, який би врегулював статус суб'єктів цього виду підприємницької діяльності і всіх її різновидів (агротуризм, екотуризм тощо), конкретизував суб'єктність системи оподаткування діяльності з надання послуг сільського зеленого туризму, стандартизував такі послуги як окремий вид економічної діяльності, що здійснюється на базі домогосподарств у відмежуванні від товарного сільськогосподарського і агропромислового виробництва.

Стан нормативно-правової бази, яка врегульовує суспільно-економічні відносини у сфері сільського зеленого туризму, об'єктивно стримує його розвиток. Аналіз результатів соціологічних обстежень, проведених автором, вказує на необхідність посилення ролі органів самоврядування у зміні умов на локальному рівні для ширшого залучення домогосподарств до підприємництва у цій сфері. На інституціональні проблеми, які можна вирішувати на місцевому рівні, вказували понад 60% респондентів.

Туристичний потенціал сам по собі не є чинником економічного розвитку, якщо його не задіяти у поєднанні з іншими складовими суспільно-економічного і політичного процесу розвитку держави і регіону. Виходячи з аналізу стратегічних тенденцій у розвитку туристичної галузі регіону та зважаючи на стрімке зростання попиту на послуги сільського зеленого туризму, пропонується визначити точки прикладання зусиль, які здатні підвищити ефективність підприємництва у цій галузі.

Встановлено, що ключовими тут є пропозиції зі структуризації інформаційних потоків, які формалізують попит і пропозицію послуг у мікропросторові конкурентійні ринки, для чого необхідно розвивати мережі туристично-інформаційних центрів, удосконалювати координацію діяльності туристичних агентів, дії яких ранжують і класифікують туристичні маршрути, а отже, й фінансові потоки, в межах створюваних "коридорів розвитку".

Щоб бути конкурентоспроможними серед інших напрямів туризму, агрооселі не можуть розвиватися стихійно. Інноваційним вирішенням проблеми забезпечення конкурентійності підприємництва в цій сфері є створення туристичних кластерів, які охарактеризовуємо як сконцентровану на певній території групу

взаємопов'язаних підприємств і структур туристської індустрії та інших пов'язаних з нею галузей (транспорт, зв'язку, охорони здоров'я тощо), які взаємодіють і взаємодоповнюють один одного у створенні комплексного туристичного продукту території загалом та продукту сільського зеленого туризму зокрема.

З метою підвищення ефективності використання туристично-рекреаційних ресурсів та конкурентоспроможності підприємництва у сфері сільського зеленого туризму Львівської області, зокрема в межах Сколівського району, а також для залучення інвестицій, активізації підприємництва в інших сферах економіки та для збалансованого розвитку всієї туристично-рекреаційної системи доцільним є формування кластера сільського зеленого туризму Сколівщини – "Бескиди" (рис. 4).

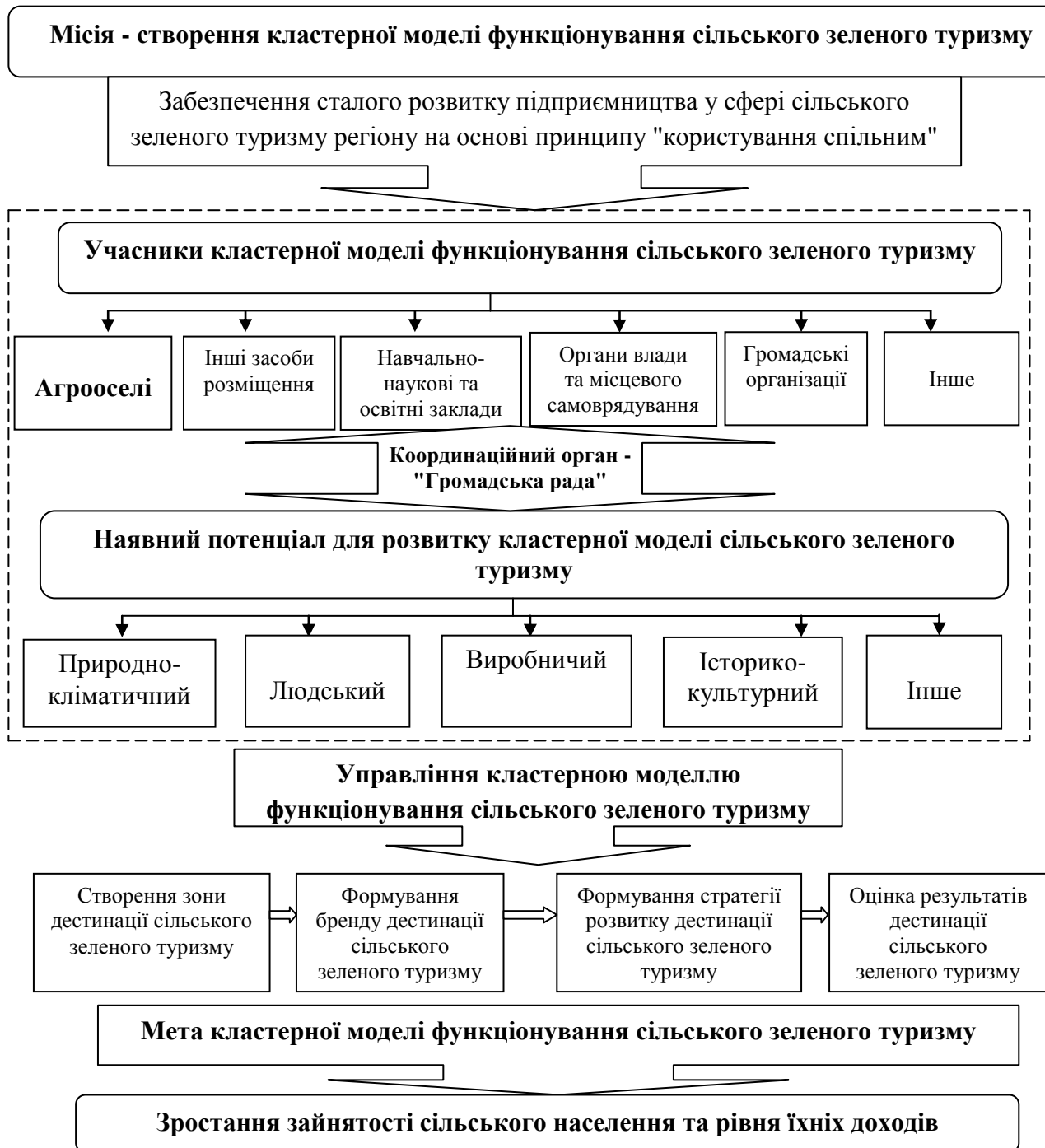

Рис. 4. Агрооселі в кластерній моделі функціонування сільського зеленого туризму

Концепція "стратегії голубого океану", аналітичні інструменти і методики якої можна застосувати в будь-якій галузі економіки, в тому числі у сфері надання послуг сільського зеленого туризму, дозволяють оминати руйнівні сили конкуренції, створити умови для реалізації креативних підприємницьких ідей, завдяки чому всі, хто залучені до їх реалізації, отримують свою частку економічних вигод від використання спільних благ, що є характерним для сільського зеленого туризму.

Отже, розробка ефективних способів організації туристичного виробництва та процесу надання послуг сільського зеленого туризму агрооселями спрямована на більш раціональне використання матеріальних і нематеріальних ресурсів, підвищення ефективності діяльності суб'єктів підприємництва та зростання їх конкурентоспроможності на цільових ринках. Кластерна модель функціонування сільського зеленого туризму сприяє досягненню визначених цілей і завдань, оскільки всі її учасники взаємодіють між собою на взаємовигідних умовах.

Таким чином, удосконалення умов ведення підприємництва у сфері сільського зеленого туризму можливе за одночасного посилення ролі інституційного, соціального та економічного середовища на регіональному та місцевому рівнях для економічного зростання сільських територій та підвищення рівня добробуту населення, що відповідно вимагає еволюції інституційної моделі формування та реалізації державної регіональної політики, яка сприяє створенню та стійкому функціонуванню середовища, сприятливого для прискорення сільського розвитку та поступового переходу всієї аграрної сфери на засади соціоекономічної моделі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено наукове узагальнення та розвиток теоретико-методичних положень, а також розроблено практичні рекомендації щодо становлення, функціонування та розвитку сільського зеленого туризму як виду підприємницької діяльності. Результати проведеного дослідження дають підстави для таких висновків:

1. Економічна сутність сільського зеленого туризму як виду підприємницької діяльності дозволяє трактувати його як наукове поняття і дати термінологічне визначення як виду підприємницької діяльності з надання послуг відпочинку у сільській місцевості з використанням приватної власності мешканців села та локальних природно-культурно-історичних ресурсів. Розбіжності у трактуванні його суті зумовлені недостатньою інституціоналізацією цього виду підприємницької діяльності в різних законодавчо-нормативних актах, де він взаємопов'язаний з дефініціями "сільський туризм", "сільський зелений туризм", "зелений туризм", "екотуризм", "агротуризм" та "екоагротуризм", що мають єдину ґносеологію та функціональне призначення. Суб'єктом реалізації підприємницької діяльності в сфері сільського зеленого туризму є агрооселя.

2. У дослідженні наукових засад розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму доцільним є комплексний методичний підхід щодо встановлення й аналізу проблем, виявлення закономірностей та обґрунтування шляхів розвитку агроосель як суб'єктів підприємництва у сфері сільського зеленого туризму на основі синтезу окремих положень теорії підприємництва, інституціоналізму в

поєднанні з положеннями теорії економічної організації (теорія користування спільним). Встановлено, що особливе значення у функціонуванні та розвитку агроосель в Україні має стан інституціонального забезпечення їх розвитку та низька функціональна роль у сприянні цьому процесу з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

3. Процес розвитку агроосель як суб'єктів підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні має низку особливостей та закономірностей. Встановлено, що він відбувається стихійно та поширюється на сільських територіях України нерівномірно. Агрооселі ефективно функціонують та розвиваються на тих територіях, де є сприятливі природно-кліматичні умови, наявні історико-культурні об'єкти та збережено національні самобутні традиції. Іншою визначальною передумовою є розвинута інфраструктури. Розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму перешкоджають проблеми інституціонального, економічного та організаційного характеру, які мають загальне та локальне значення. До таких, на нашу думку, можна зарахувати нестабільність політико-соціальної та економічної ситуації в державі, недосконале податкове законодавство, нерозвиненість інфраструктури, зокрема транспортного сполучення та доріг, проблеми з водопостачанням і зв'язком.

Основою формування та розвитку агроосель є процес трансформації особистих селянських господарств в господарські одиниці сільського зеленого туризму. Основна послуга агрооселі – це забезпечення комплексного обслуговування відпочивальників – проживання, харчування та організація дозвілля, що формує рівень витрат і доходів підприємців, забезпечує краще використання ресурсного потенціалу домогосподарств і його диверсифікацію, стимулює процеси сільського розвитку через зростання рівня доходів сільського населення завдяки ефекту мультиплікатора.

4. Аналіз показників стану розвитку підприємництва агроосель та обсягів наданих послуг в сільському зеленому туризмі за період 2012–2014 рр. закономірно відображає загальні тенденції економічних процесів, що відбуваються в державі. Так, за показниками кількості туристів, що скористалися послугами підприємців у їх агрооселях, найбільш сприятливим був 2013 р., проте вже наступного року спостерігається різке скорочення і кількості агроосель, і кількості туристів, що їх відвідують. Виявлено, що офіційні дані про кількість суб'єктів підприємництва суттєво відрізняються від фактичного стану та кількості агроосель в межах України загалом та в межах окремих регіонів. Це зумовлено інституціональною неузгодженістю та нечіткістю законодавчих норм, що регулюють цей вид діяльності, коли власники агроосель можуть функціонувати в різних організаційних формах (фізичних осіб-підприємців, юридичних осіб та особистих селянських господарств).

5. На основі аналізу й узагальнення соціально-економічних наслідків розвитку сільського зеленого туризму та порівняння стану функціонування підприємництва в цій сфері в нашій державі та за кордоном встановлено, що найпоширенішою формою організації підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму є агрооселі. Найбільшим осередком функціонування агроосель в Україні є території областей Західної України, зокрема Івано-Франківської та Львівської. Стан розвитку

й особливості функціонування підприємництва агроосель в гірських районах Львівської області характеризується кількісними і якісними показниками. До кількісних належать: кількість агроосель, кількість розміщених осіб, кількість ночівель, дохід, отриманий від наданих послуг, та витрати, які виникають у процесі надання послуг сільського зеленого туризму. Серед якісних показників функціонування та розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму виділяємо дотримання в агрооселі санітарно-побутових норм, водопостачання та водовідведення, доступ до мережі Інтернет, облаштування прибудинкової території та перелік супутніх послуг, які доступні туристам, окрім послуги проживання.

6. Перспективним для розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму є Сколівський район, де зосереджено понад 90% агроосель Львівської області. Його особливостями є придатність для зимового відпочинку, ландшафтно-етнографічна привабливість та розвинуте транспортне сполучення. Встановлено, що напрямами вдосконалення розвитку підприємництва агроосель в цьому локальному гірському районі є формування єдиного економічного мікропростору, заснованого на співпраці та взаємоузгодженості дій власників агроосель, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, лібералізація умов та правил ведення підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму завдяки дотриманню положень інституціоналізму, розвитку інфраструктури. Це дасть змогу активізувати всі види підприємницької діяльності в цьому регіоні та створити коридори розвитку.

7. Встановлено, що підприємництво у сфері сільського зеленого туризму має суттєвий потенціал і перспективи. Розвиток підприємництва агроосель у Львівській області може стати значним за обсягами наданих послуг і вагомим джерелом доходів сільського населення та перетворитись на потужний сектор економіки сільських територій в туристичній індустрії країни. На основі чинних програм розвитку регіону, зокрема Стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 року, запропоновано проект Програми сприяння розвитку сільського зеленого туризму Сколівського району на період 2015-2025 рр. з визначенням цілей та обґрунтуванням шляхів їх досягнення. Програма передбачає реалізацію інституціональних, організаційних та методичних удосконалень умов функціонування суб'єктів господарювання у сфері сільського зеленого туризму і кількісні орієнтири розвитку підприємництва.

8. Успішного розвитку підприємництва агроосель можна досягнути насамперед посиленням інституціональної ролі органів державної влади та місцевого самоврядування. Задля сприяння підприємництва та диверсифікації джерел доходів власників агроосель запропоновано комплексний підхід щодо наукового обґрунтування напрямів розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму, заснованого на моделі організації локального туристичного кластера. Розроблено конкретні заходи щодо реалізації перспектив розвитку агроосель як суб'єктів підприємництва у сфері сільського зеленого туризму на основі формування туристичного кластера на території Сколівського району – "Бескиди" – зі встановленням індикаторів розвитку і моніторингу цього процесу.

Реалізація здійснених у дисертаційній роботі наукових узагальнень і практичних результатів спрямована на розв'язання наукової задачі з практичного

вдосконалення організації економічної діяльності агроосель та диверсифікацію розвитку сільських територій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у зарубіжних виданнях:

1. Faryon O. Legislative and regulatory aspects of the regulation of rural green tourism in Ukraine / O. Faryon & O. Korchynskyy // Development scenarios and alternatives in the modern economy. – San Francisco : B&M Publishing, 2013. – P.154 – 157. (0,25 друк. арк.). *Особистий внесок автора* : Наведено пропозиції для законодавчого закріплення основних положень, що стосуються сільського зеленого туризму.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Фарйон О. О. Сільський зелений туризм: поняття, функції та тенденції розвитку в Україні та світі / О. О. Фарйон // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2013. – Вип. 9. – С. 151 – 156. (0,7 друк. арк.).
3. Фарйон О. О. Функціонування сільського зеленого туризму в Україні в умовах ринкової економіки / О. О. Фарйон // Інноваційна економіка. – 2013. – № 8 (46). – С. 183 – 185. (0,22 друк. арк.).
4. Корчинська О. О. Проблеми розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму / О. О. Корчинська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 12, ч. 2. – С. 60 – 63. – (Серія "Економічні науки"). (0,47 друк. арк.).
5. Корчинська О. О. Організаційно-економічне та інституційне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму / О. О. Корчинська // Агросвіт. – 2015. – № 5. – С. 80 – 83. (0,57 друк. арк.).
6. Корчинська О. О. Оцінка стану підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в Україні / О. О. Корчинська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць. – Одеса : Міжнар. гуманітар. ун-т, 2015. – Вип. 10. – С. 139 – 143. – (Серія "Економіка і менеджмент"). (0,5 друк. арк.).
7. Костирко І. Г. Кластерний підхід в розвитку сільського зеленого туризму / І. Г. Костирко, О. О. Корчинська // Інноваційна економіка. – 2015. – № 4 (59). – С. 159 – 163. (0,38 друк. арк.). *Особистий внесок автора* : Розроблено кластерну модель функціонування сільського зеленого туризму на території Сколівського району.

Статті в інших виданнях:

8. Фарйон А. О. Зеленый туризм и налоговая политика в Украине / А. О. Фарйон // Управління розвитком : зб. наук. праць V Міжнар. наук.-практ. конф. "Актуальні проблеми податкової політики", 16 квіт. 2013 р. – Харків : ХНЕУ, 2013. – № 6 (146). – С. 78 – 81. (0,5 друк. арк.).
9. Костирко І. Г. Формування трансакційних витрат в сфері сільського зеленого

- туризму / І. Г. Костирко, О. О. Фарйон // Повышение качества образования в рамках базовой естественнонаучной составляющей ФГОС ВПО : материалы Междунар. науч.-практ. конф. – Омск, 2014. – С. 163 – 170. (0,5 друк. арк.). *Особистий внесок автора* : Визначено етапи формування трансакційних витрат в сфері сільського зеленого туризму
10. Фарйон О. О. Інституціональний підхід у дослідженні функціонування сільського зеленого туризму / О. О. Фарйон, Г. І. Фарйон // Теоретичні основи і практичні аспекти використання ресурсощадних технологій для підвищення ефективності агропромислового виробництва і розвитку сільських територій : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. форуму, 24–26 верес. 2014 р. – Львів, 2014. – С. 459 – 462. (0,25 друк. арк.). *Особистий внесок автора* : Охарактеризовано проблеми інституційного характеру та їх вплив на діяльність агрооселі.
11. Корчинська О. О. Економічні основи розвитку сільських територій / О. О. Корчинська // Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Проблематика 2015 р. : інноваційний розвиток підприємств аграрної сфери економіки : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 25–28 трав. 2015 р. – Львів : ЛНАУ, 2015. – С. 105 – 107. (0,19 друк. арк.).
12. Корчинська О. О. Підприємництво у сфері сільського зеленого туризму : фактори розвитку та напрями впливу / О. О. Корчинська // Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій : матеріали XVI Міжнар. наук.-практ. форуму, 23–25 верес. 2015 р. – Львів, 2015. – С. 282 – 285. (0,25 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Корчинська О. О. Розвиток підприємництва в сфері сільського зеленого туризму. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Білоцерківський національний аграрний університет Міністерства освіти і науки України, Біла Церква, 2016.

Дисертаційна робота присвячена вивченню теоретичних і практичних основ функціонування та розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму. Розглянуто існуючі дефініції сільського зеленого туризму та визначено його як вид підприємницької діяльності, здійснюваної на сільських територіях із використанням майна домогосподарств. Доповнено перелік функцій, які виконує сільський зелений туризм в умовах ринкової економіки. Вивчено досвід зарубіжних країн, де підприємництво у сфері сільського зеленого туризму ефективно функціонує і розвивається.

У дисертаційному дослідженні проведено аналіз показників діяльності агроосель як суб'єктів господарювання у сфері сільського зеленого туризму, що дозволило виявити закономірності розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму залежно від соціально-економічних і політичних умов. Досліджено стан розвитку сільського зеленого туризму на території Сколівського району Львівської області, який визначений перспективним центром подальшого

функціонування агроосель.

На основі проведеного дисертаційного дослідження розроблено проект Програми сприяння розвитку сільського зеленого туризму Сколівського району на період 2015–2025 рр., запропоновано прогноз вартісних показників діяльності агроосель.

Розроблено механізм взаємодії учасників підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму, який заснований на кластерному підході.

Сформульовані автором науково обґрунтовані пропозиції забезпечать стабільний розвиток підприємництва у сфері сільського зеленого туризму України та окремих її регіонів.

Ключові слова: сільський зелений туризм, підприємництво, сільські території, державна політика, інституціональне середовище, кластерна модель, самоорганізація громади.

АННОТАЦІЯ

Корчинска А. О. Развитие предпринимательства в сфере сельского зеленого туризма. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Белоцерковский национальный аграрный университет Министерства образования и науки Украины, Белая Церковь, 2016.

Диссертационная работа посвящена изучению теоретических и практических основ функционирования и развития предпринимательства в сфере сельского зеленого туризма. Рассмотрены существующие дефиниции сельского зеленого туризма, последний определен как вид предпринимательской деятельности, осуществляемой на сельских территориях с использованием имущества домохозяйств. Дополнен перечень функций, которые выполняет сельский зеленый туризм в условиях рыночной экономики. Изучен опыт зарубежных стран, где предпринимательство в сфере сельского зеленого туризма эффективно функционирует и развивается.

В диссертационном исследовании проведен анализ показателей деятельности агроусадеб как субъектов хозяйствования в сфере сельского зеленого туризма, что позволило выявить закономерности развития предпринимательства в сфере сельского зеленого туризма в зависимости от социально-экономических и политических условий. Исследовано состояние развития сельского зеленого туризма на территории Сколевского района Львовской области, который определен перспективным центром дальнейшего функционирования агроусадеб.

На основе проведенного диссертационного исследования разработан проект Программы содействия развитию сельского зеленого туризма Сколевского района на период 2015–2025 гг., предложен прогноз стоимостных показателей деятельности агроусадеб.

Разработан механизм взаимодействия участников предпринимательской деятельности в сфере сельского зеленого туризма, который основан на кластерном подходе.

Сформулированные автором научно обоснованные предложения обеспечат стабильное развитие предпринимательства в сфере сельского зеленого туризма

Украины и отдельных ее регионов.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, предпринимательство, сельские территории, государственная политика, институциональная среда, кластерная модель, самоорганизация общины.

SUMMARY

Korchynska O. O. The Development of Business in the Sphere of Rural Green Tourism. – On the right of manuscript.

The thesis for the degree of the Candidate of Economic Sciences in the specialty 08.00.04 – Economy and Business Administration (on the kinds of economic activity). – Bilotzerkivs'ky National Agrarian University Ministry of Education and Science of Ukraine, Bila Tzerkva, 2016.

The dissertation is based on the development of theoretical, methodical and practical issues concerning formation, functioning and evolution of business in the sphere of rural green tourism.

The scientific treatment upon the notion of rural green tourism has been analyzed, and thus the decision is made to refer to this as to a certain kind of business activity from the standpoint of a peasant-host. The thesis describes the peculiarities and perspectives of rural green tourism in Ukraine and its neighboring states.

The author states that this kind of activity has not been institutionalized enough, which may become rather challenging for agro-steads as the subjects of business activity. The research findings show common and distinctive features while defining "rural green tourism", "agro-tourism", "ecotourism".

The author also stresses that functioning of an agro-stead as a subject of business activity in the sphere of rural green tourism has its peculiarities caused by the nature of an object of buying-selling process, namely a service.

The influence of rural green tourism upon all the participants of the production process (providing or getting a service) in this kind of activity has been identified. Moreover, the results of the social survey held for agro-steads owners demonstrate a range of problems that may prevent them from their efficient functioning.

Furthermore, the paper depicts economic and institutional facets of rural green tourism functioning and also identifies the basic characteristic features of its formation as a separate kind of business activity taking into account miscellaneous factors. Moreover, certain aspects of business activity in the sphere of rural green tourism and its statutory forms according to the national legislation have been researched. The author also considers the legislative-normative basis that regulates rural green tourism and the prospects of its development.

The author suggests that rural green tourism is developing in two basic directions – as supplementary earnings when a person is engaged in farming or any other kind of activity in a rural area or leases a couple of rooms in his house, and as the essential activity.

The investigation of business performance in the field of rural green tourism in Ukraine has been held. The research proves that rural green tourism is developing rather spontaneously and unevenly in the Ukrainian lands. Thus, the tendencies of its development and farmstead dynamics have been defined all over Ukraine in general and in Skolivs'ky area of Lviv region in 2012-2014 in particular.

Having studied market economy environment in which Ukrainian rural green tourism is currently functioning, the author identifies a range of obstacles for its effective growth, and suggests the ways to make it perform efficiently. Tax system for rural green tourism has also been given.

A series of organizational-economic means has been suggested to make business activity in the sphere of rural green tourism more efficient.

The major role of clusters in the development of rural green tourism is investigated together with the devised cluster model of rural green tourism functioning in Skolivsky area of Lviv region. This may allow devising a new highly competitive product for tourists and designing comfortable business environment for investments and innovations.

The thesis considers adjusted relationships among the authorities, business and professional public institutions to be the only way to guarantee continuous development of tourism in rural areas in the conditions of economic crisis.

It has also been identified that business activity in the sphere of rural green tourism is highly potential and prospective. Its development in Lviv region may provide a great amount of services and bring substantial profit to the population and become a powerful sector of Ukrainian rural economy.

The draft of the Rural Green Tourism Development Program for Skolivsky district for the period of 2015-2025 has been designed. It involves management improvement and is based on the theory of joint usage.

Application of these scientifically substantiated steps suggested by the author may contribute to the development of agro-steads and rural areas.

Key words: rural green tourism, business, rural areas, state policy, institutional environment, cluster model, community self-organization.